СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Емилия Александрова Друмева – професор в Института за държавата и правото, БАН (до 2017 г.)

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **„доктор”**

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки.
професионално направление: 3. 6. ПРАВО.
докторска програма: „Конституционно право”.

Автор: ***Ива Митева Йорданова-Рупчева***

Тема: Смесени изборни системи за Народно събрание в Република България

Научен ръководител: Проф. д-р Емилия Александрова Друмева, професор в Института за държавата и правото, БАН (до 2017 г.)

1. Със заповед на директора на Института за държавата и правото, БАН, съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд на тема *„Смесени изборни системи за Народно събрание в Република България”* за придобиване на образователната и научна степен „**доктор**” **в** област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма Конституционно право на Република България. Автор на дисертационния труд е ИВА МИТЕВА ЙОРДАНОВА-РУПЧЕВА, задочен докторант към секция „Публичноправни науки” при Института за държавата и правото, БАН.

Представеният от докторанта Ива Рупчева комплект изискуеми материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на БАН. Приложени са и екземпляри от статии на докторанта в юридически списания.

2. Дисертационният труд е първото самостоятелно монографично изследване в българската научна литература върху толкова съществен предмет в конституционноправната наука и практика – смесените изборни системи като комплекс от правна уредба и технология, присъщ на демокрацията. Потребността от цялостно научно изследването се определя от наличието на фрагментарно разработвани въпроси, без да е налице обхватно научно изследване върху смесените изборни системи, съчетаващи предимства и недостатъци на двата главни типа изборни системи по света – мажоритарна и пропорционална, и в частност – смесени системи, прилагани в България от 1990 г. насам.

А актуалността на обхватно научно изследване с такъв предмет е несъмнена – темата присъства постоянно в съвременната ни демократична държава, вкл. и в наши дни.

3. Несъмнено авторката познава добре сложната, многопластова и вариантна фигура на смесените изборни системи. Подхожда към разкриването на нейната същност, проследяването на проявните форми в исторически и сравнителен план и изследването на компонентите й задълбочено, на широка основа и с научна добросъвестност. Проучва се позитивноправната уредба в действащия Изборен кодекс, в предходния Изборен кодекс, както и в изборните закони, прилагани от 1990 г. насам до кодификацията на изборното

право. Проучени са внесените в VII-то Велико Народно събрание (ВНС) конституционни проекти; стенографските протоколи на VII-то ВНС, актове на Централната избирателна комисия /в различен състав през изминалите години и др./. Изследването има за цел да допринесе към усъвършенстване и стабилизиране на правната уредба на изборните системи като инструмент за опазване и развитие на демократичната същност на съвременна България и нейната отвореност към еволюция. Считам, че дисертационният труд съдържа редица научни приноси със значима практическа приложност към постигането на тази голяма цел. Нещо повече – чрез задълбочен и подробен анализ на богат фактически материал се стига до синтез – предлага се модел на функционално смесена изборна система, която да способства за повишаване участието на гражданите в избори, а така и тяхната съпричастност в правенето на държавната политика от компетентно и отговорно политическо представителство.

Разработването на такъв научен проблем изисква широки познания, способност за обобщаване и извеждане на общи линии и характеристики, за теоретично мислене, анализ и синтез с практическа приложност. Докторантката успешно се е справила.

4. Приложен е впечатляващ с многостранността и дълбочината набор от методи на изследване. Съобразно тяхното естество те могат да са пряко ориентирани към практиката, авторът „разорава" надлъж и шир предмета на изследването и постига главната задача на дисертационния труд. Приложени са няколко метода на изследване – преди всичко нормативно-аналитичният и формално-логическият методи, подплатени с историческия и сравнително-правния методи. Докторантката добре съчетава тези методи и успешно

постига главната задача на дисертационния труд. Безспорен успех и научен принос с перспектива е излагането на концепция за предлаган тип на функционално смесена изборна система в Република България. Този подход е не само оригинален като методология, но и уплътнява и стабилизира самото изследване.

5. Структурата на дисертацията отговаря на законовите изисквания; организира подходящо и смислено съдържанието на труда. Изложението следва логиката на структурата. Анализиран е богат фактически материал, покриващ широк спектър от значими за съвременното изборно право и теория проблеми. Крайната основна цел на дисертационния труд е постигната в дълбочина и широта:
Броят на страниците е 277, вкл. увод, три глави с научна разработка по същество, заключение, приложения и библиография – посочена е проучена литература от 212 източника, вкл. български и чуждестранни автори. Бележките под линия са 251.

5. В ***Увода*** фокусът на вниманието е върху „изборна система" като правно понятие, въведено и развито като инструмент за формиране на националния представителен орган чрез избори. Логично, за да се стигне до смесване, трябва да има изясняване на двата основни компонента, които се смесват – мажоритарно и пропорционално избиране и съставяне на парламента, със съответните предимства и недостатъци, където авторката убеждава с аргументи и научни доводи. Този подход в дисертационенния труд е логичен и оправдан, подплатен с факти и техния анализ. Като значим принос тук се очертава изложението относно международните стандарти на изборното

право, които са задължителни и за Република България като страна по международни договори и като член на Европейския съюз, независимо за какви избори става дума.

Глава Първа. Още в тази глава авторката въвежда и обяснява категорията „функционално смесена изборна система" като вид смесена система, която според нея съчетава добри страни от двата типа системи – мажоритарна и пропорционална. По същество това е персонализирана пропорционална система; водещ е пропорционалният принцип. Обяснява се функционалното смесване за разлика от механичното такова, познато в различни варианти в българската изборна история. При функционалното смесване изложението е фокусирано върху трите основни елемента – районирането, избирателските списъци и метода на превръщането на избирателските гласове в мандати.

Този подход е логичен и полезен – очертава добра основа, за да може по-нататък в изследването да бъдат изведени и разграничени характеристиките на предлагания модел на „функционално смесена изборна система", който се предлага de lege ferenda.

Представен е богат фактологичен материал – прилагани смесени изборни системи в други съвременни държави. Изложението е аналитично и с висока научна познавателна стойност.

Глава Втора проследява в исторически план прилагането на смесени изборни системи в България от 1990 г. насам с внимание и акцент върху характера на самото смесване на мажоритарния и пропорционалния елемент и съответно спецификите на различните системи. Изложението е не само информативно и подредено, представлява научен принос.

Глава Трета очертава характеристиките на препоръчвания de lege ferenda модел на функционалното смесване, което според авторката има безспорни предимства – запазва се партийното многообразие, гарантира се представителност в Народното събрание, а избирателите могат да гласуват и за личности./3 от мандатите /80/ се избират в едномандатни изборни района, а 2/3 /160/ се избират в 8 многомандатни изборни района с листи и преференции. Това по същество е препоръчваната формула на функционалното смесване за избирането на 240 народни представители за Народно събрание. Убедително авторката аргументира, че районирането е особено важен елемент – препоръчва се окрупняване на сегашните многомандатни райони – да се образуват 6 района на базата на съществуващите региони съгласно Закона за регионалното развитие плюс 1 за София град и София област, и плюс 1 за извън страната. 80 ЕИР се вместват в 8 МИР /с. 156/. Районирането да бъде поверено на независима експертна Комисия, която периодично да преглежда установените граници.

Описанието е базирано е върху добро познаване на правната теория и изборна практика. Цялостната концепция като подход и изложението относно основните елементи на функционално смесената изборна система представлява синтез на опита върху проучени факти, правна уредба, практики, направен през призмата на научно правно изследване и представлява принос в теорията на изборното право, подкрепен не само концептуално, но и с примерен законопроект. Този подход свидетелства за изследователски кураж. Приветствам авторката за това, тъй като разработката е базирана върху внимателно проучване на богат фактологичен материал, теоретични мнения и разбирания, реализирани в практиката, както и анализ на динамично променяща се правна уредба. Всичко това позволява и

оправдава да бъдат представени de lege ferenda основни положения на такова функционално смесване в изборна система, приложима в съвременна България.

Несъмнено достойнство на дисертационния труд е добросъвестното изложение на застъпвани тези и разбирания в българското правна доктрина, както и разбирания, застъпвани от чуждестранни автори, което обогатява и уплътнява цялостната картина на научното изследване.

6. Вече бе посочено, че дисертационният труд съдържа научни приноси и новости. Иновативността се проявява ясно в съчетаването на събирането и проучването на богат фактически и теоретичен материал, добросъвестно излагане на застъпвани в доктрината разбирания, проучване на нормативна уредба и анализ, което съчетание представлява стабилна основа и едновременно с това захранва перспективи и предложения de lege ferenda.

Дисертационният труд съдържа изводи, които подкрепят или спорят със застъпвани в теорията и практиката становища и допринасят за поставяне на проблемите, с което са научен принос с подчертана значимост в конституционното пространство на изборите.

Разработката свидетелства за професионално познаване на проблема и ерудиция, способстващи за формирането и излагането на концепция за приложим модел на функционално смесена изборна система в България, което представлява научен принос с висока степен на приложност.

7. Публикациите са по значими за теорията и практиката на изборното право теми. Написани са с професионална добросъвестност и познаване на изследвания предмет.

8. Авторефератът е направен според изискванията на действащите нормативни актове и отразява съществените резултати, постигнати в дисертацията. Написан е подредено; има самостоятелна стойност като синтез на основните положения на дисертацията.

9. Препоръчвам дисертационният труд да бъде четен, за да се познава по-добре философията и практиката на смесените изборни системи в България и по света и с научни аргументи тази практика да има еволютивно развитие в съвременния конституционализъм на България като демократична държава.
Дисертационният труд представлява сериозно научно изследване на сложния и многопластов въпрос за изборните системи, с което е принос в съвременната българска правна теория. Извън съмнение е приносното значение на разработката за логическата структура на смесването на компоненти в една изборна система. Цялостно дисертационният труд е свидетелство за високата научна ерудиция на авторката и несъмнени способности за правнотеоретичен анализ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд ***съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката*** и **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на БАН. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Института за държавата и правото, приети във връзка с Правилника на БАН за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд, както и представените публикации показват, че докторантът Ива Митева Йорданова-Рупчева **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Конституционно право" и **демонстрира** утвърдени качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Поради гореизложеното, убедено давам своята ***положителна оценка*** за проведеното изследване, представено от дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и научни приноси, и ***предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор'*** на Ива Митева Йорданова-Рупчева в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Конституционно право".

Май, 2021 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Емилия Друмева